בסיעתא דשמיא

השיעור השבועי

הגאון הגדול

רבי **יצחק זילברשטיין** שליט"א

השיעור הנפלא עם השאלות המעניינות
והסיפורים המרתקים

פרשת תולדות

כ"ט מרחשון תשפ"ז

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171004
www.kolhalashon.com

גישה ישירה לשיעור במערכת קול הלשון

בלי לחפש ולדפדף בין השיעורים במערכת.
מתקשרים לקו קול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקישים מיד כוכבית * סולמית #
ואחריו את מספר השיעור 42886717 ולסיום סולמית #

פרשת תולדות תשפ"ז

שיעור הגר"י זילברשטיין שליט"א

ב"בית הכנסת המרכזי רמת אלחנן"

לע"נ יוסף שלמה בן זאב ז"ל - נפטר כ"ג בשבט תשפ"ה

לשים רעל בתוך כריך, כדי שמי שרגיל לגנוב את הכריכים ימות

שאלה:

מעשה בתלמיד באחד מבתי הספר לרפואה בארצות הברית שלא צלחה דרכו, אמנם עשה חיל ונחשב לתלמיד מעולה, אך מבחינה חברתית כשל, ועד מהרה הפך ל"מסכן הכיתה", מטרה להשתלחות ולהתגרות התלמידים. הגיעו הדברים לידי כך שהיה מי מבין החניכים, שעשה לו קבע להעלים מילקוטו של המסכן את הכריך שהכין לעצמו לארוחת הצהרים, ולסעוד על חשבון חבירו, איש לא התאמץ לעזור לאותו תלמיד אומלל לעלות על עקבות הגנב, הלה נותר חסר אונים ואובד עצות והיה קרוב לשיגעון, באחד הימים בעיצומה של ההרצאה שלאחר הפסקת הצהרים, החל אחד התלמידים באותה כיתה להשתעל להכחיל ולהקיא, הבהלה היתה גדולה, קם אותו מסכן וביקש להרגיע את הרוחות, ברגע זה הוברר לי מיהו הגנב, אני הוא שרקחתי חומר כימי רעיל ומסוכן, והטמנתי בסנדויץ' שלי, מה שגרם לו לגנב להרעלה קשה וקטלנית. בזריזות שלף חומר אחר שבכוחו לנטרל את השפעת החומרים הרעילים, צוות ההצלה שהוזעק למקום פעל בדייקנות ע"פ הוראותיו, ומנע את מותו של הגנב, מכאן ואילך דרך כוכבו ומעמדו של אותו תלמיד מסכן שהפך ל'גיבור בית הספר לרפואה', חכמה בגויים תאמין. מעשה זה סיפר אחד הנוכחים במקום, שכהיום משמש כראש מחלקה באחד מבתי החולים בארץ, ושאל האם מותר ליהודי לעשות מעשה שכזה, שיגרום למותו של הגנב?

תשובה:

נראה שמותר במקרה הנ"ל לאדם להניח רעל בתוך כריך שלו, שאם יגנבוהו ממנו, ימות הגנב מחמת הרעל, משום 'הלעיטהו לרשע וימות'. כמבואר במסכת בבא קמא [ס"ט.], שצריך לסמן בשדה את האילנות של כרם רבעי וערלה, כדי שאם יכנסו אנשים לשדה וירצו לאכול פירות, לא יכשלו באיסור, ואמר רבן שמעון בן גמליאל שדוקא בשנת שביעית דהוה הפקר, אבל בשאר שנים אין צריך לסמן, כיון שהם נכנסים לשדה באיסור וגונבים, 'הלעיטהו לרשע וימות'. והלכה כמותו, כמו שפסק הרמב"ם [פ"ט מהלכות מעשר שני ה"ז]. גם בעניננו לא חייב בעל הכריך לסמן שהוא מורעל.

לכן נראה שהוא הדין בענייננו מותר לאדם למרוח רעל על הכריך, וכן מותר לרופף חבלים כדי שהגנב לא יבא. הואיל והוא אינו עושה כלום, אלא הוא עושה מעשה בתוך שלו, והגנב הוא מזיק את עצמו, ואיני חייב לעשות מעשה כדי שיוכל להזיקני, אך אם רואה את הגנב לוקח את זה, או שרואה את הגנב מטפס על החבלים, מצוה לומר לו, עצור, כיון שאתה יכול למות, ומצוה להצילו, כלומר מותר בשלו

לעשות מה שרוצה, אבל כשכבר רואה את חבירו הולך להינזק, חייב להצילו.

אבל בגנב כמו בענייננו שהוא גונב להכעיס, כדי להציק לחבירו ואין בו שום רחמנות, ורואה את חבירו מתענה וכמעט משתגע (וכידוע הנתקף בשיגעון יש חשש סכנת נפשות שיכול להמית עצמו) ואדרבה הוא לועג למִשְׁבָּתוֹ, אין צריך לומר לו שיש בכריך רעל, ומצוה נמי יש בזה, ואינו חייב להצילו.

ושאלתי את השאלה את מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והסכים לדברי. ויעוין ב'דרך שיחה' (עמוד שע"א) מש"כ בזה.

כיצד להתפלל לרפואת תינוק ששמו עשו ?

שאלה :

מעשה באדם המתנדב בעזר מציון לשמור על ילדים בבתי חולים, כשהגיע באחד הימים לשמור על ילד, שאל את אמו איך קוראים לו, תשובת האמא היתה, קוראים לו עשו! כשהאמא ראתה שהאדם מתפלא על הַשֵּׁם המוזר, סיפרה לו, שהם שומרים מסורת, ונולדו לה תאומים בפרשת תולדות, ולאבא קוראים 'יצחק', ולי האמא קוראים 'רבקה', ולכן החלטנו שהשמות הכי מתאימים לתאומים האלו, הם 'יעקב ועשו'. אך דא עקא שהילד יעקב מתפתח יפה מאוד, ועשו לא עולה במשקל ולא גדל, ולכן הוא מֻאָשְׁפָּז כעת בבית חולים. ולכן אני מבקשת ממך שתמסור את שמו לרבנים, שיתפללו עליו שיבריא. שואל המתנדב היש טעם להתפלל עליו כשהוא נושא שם כזה, או שמא יש לומר לאם להחליף את השם ?

תשובה :

איתא במסכת יומא [ל"ח: "מאי ושם רשעים ירקב? אמר רבי אלעזר רקביבות (פירש"י, חלודה) תעלה בשמותן, דלא מסקינן בשמייהו", ופירש"י לא יקרא אדם לבנו שם אדם רשע. ושם בגמרא מבואר (מעשה בדואג בן יוסף) שיש גם סכנה בדבר. וכן מבואר בתוס' במסכת מגילה [י': ד"ה רבה], שאין לקרוא בשמו של עפרון משום שהיה רשע.

ויעוין בספר 'שיח השדה' (סוף קונטרס בשער המלך) שדן, אם זה איסור, או שזה זהירות ממידת חסידות, והביא שם מהמהרש"א [ח"א תענית דף כ"ח: ד"ה הוא] שכתב, דברשעים גם שם עצם שלהם ירקב, שאסור לקרוא אדם בשמם כדאמרינן במסכת יומא גבי דואג, משמע דהוה איסור.

ויעוין בשו"ת 'בשמים ראש' [סימן ק"צ] שדן, האיך קורין ישמעאל, כתב וז"ל: "אין אנו צריכין לדברי המדרש שעשה תשובה, דכל ששמותיהם נאים ומעשיהם כעורין, השם ניתן מעצמו לקרות, אבל בשם כעור, או שאין לו הוראה נעימה, מתוך שנתלבש בה רשע סימנא מילתא", עכ"ל. וכתב שם בכסא דהרסנא, וראיה לדברי רבינו, דהא המרגלים רשעים היו, ואשכחן במקרא פלטי בן ליש, ועמיאל אביו של מכיר, ושמוע בן דוד המלך ע"ה, אלא אי קשיא דשם במדרש נראה דעשו יש לו הוראה נעימה, וכן ודאי שהרי יִצְחָק ורבקה קראוהו כך, והכתוב מודיענו זאת, וודאי לסימן דבר הגון הוא.

ויעוין בשו"ת 'יוסף אומץ' [סימן י"א], שתירץ את קושייתו וז"ל: "דכונת הרב המשיב בשו"ת 'בשמים ראש' היינו דבעינן שהשם יהיה לו הוראה נעימה כמו ישמעאל, אבל עשו אף על גב דיש לפותרו לטובה נעשה ונגמר לטובה, וכן מ"ש במדרש רבה פרשת שלח עשו עושה רצון עושיו, ולצד זה נתרצו יצחק ורבקה בשם עשו שקראוהו העולם כשנולד (וכעין זה במדרש תנחומא פרשת שמות), מ"מ יש לו פתרון רע הא שוא שבראתי וכו', כמ"ש בבראשית רבה, ומשום הכי אין לקרות על שמו", עכ"ד. (ויעוין עוד מש"כ בזה בחשוקי חמד יומא (דף ל"ח:) בענין האם מותר לקרוא לילד בשם אדם רשע].

ושמעתי ממו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, דמצד הסברא היה מקום לומר ד'שם רשעים ירקב', נאמר רק על מי שנתן שם זה על שמו של הרשע ולזכרו, אבל מי שקראו לו שם של רשע לא מחמת הזכרון, אלא מחמת הצליל שנראה יפה, בזה לא נאמר דלא מסקו בשמייהו. אך דחה דברים אלו מהא דכתבו התוס' במסכת מגילה [י': ד"ה רבה], דגרסינן רבה בר עופרן ולא גרסינן עפרון, ד'שם רשעים ירקב' ולא מסקו בשמייהו. והרי בוודאי לא קראו לאביו של האמורא רבה, על שם הרשע עפרון, כי אם מחמת סיבה אחרת, ובכל זאת אמרו התוס' שצריך להגיה בגמ' ולגרוס עופרן, ש"מ דבכל גונא אין מסקי בשמייהו.

ולכן נראה שיש להמליץ להורים להחליף את שם התינוק ולקראו בשם של אדם צדיק. אולם אם אין ההורים רוצים להחליף את השם, והוא חולה ויש להתפלל לרפואתו, ודאי שצריך להתפלל, כי יהודי הוא לכל דבר ונתחייבנו בהצלתו ורפואתו, ובכלל זה להעתיר בעדו בתפילה.

ולכאורה אין זה הגון להתפלל על ילד ולהזכיר את שמו שהוא על שם אדם רשע, והוא כעין מזכרת עוון בתפילה, ונראה שיש ב' עצות כיצד להתפלל: **א.** להזכיר רק את שם האמא 'פלונית בת פלונית ובנה הנולד לה'. **ב.** הרב המקומי יוסיף לילד שם הגון, מבלי ליידע את ההורים, ויתפללו בשם החדש הזה. וזאת עפ"י מה שמצינו בחז"ל שלמשה רבנו היו כמה שמות, ואחד מהם קראוהו בני ישראל, כמבואר בילקוט שמעוני [שמות רמ"ז קס"ו] 'ישראל קראו לו שמעיה בן נתנאל כי בימיו שמע אלהים את נאקתם מיד דוחקיהם'.

בית הבנוי בצורת שתי וערב

שאלה:

בנין הבנוי בצורת שתי וערב, לא משום שהדירות נעשות לשם ע"ז אלא רק משום שהקבלן נוצרי ורצה ליפות את הבית ע"י צורה זו, האם מותר לגור בבית זה?

תשובה:

נאמר בשו"ע [יו"ד סימן קמ"ב סי"ד]: "מרחץ שיש בה אלילים מותר לרחוץ בה, מפני שהיא נעשית לשם נוי ולא לעבדה". לפי זה נראה דמותר מעיקר הדין לגור בבית זה משום שגם הוא נבנה בצורת שתי וערב לשם נוי גרידא. ועוד שכתב הרמ"א [יו"ד סימן קמ"א ס"א]: "אותם שתולין בצוואר לזכרון לא מקרי צלם ומותר, כשידוע שלא השתחוו לה".

אך נראה דאם אפשר לו לגור במקום אחר, אל יגור בבית זה, משום דמאוס לגור בו, וכמו ששמעתי מגיסי הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שהסביר את הגמרא במסכת שבת [קט"ז.]: "אמר ר' טרפון אקפח את בני משום שאם יבואו לידי שאני אשרוף אותם ואת האזכרות שבהן (שכתבום מינים) שאפילו אדם רודף

אחריו להורגו ונחש רץ להכישו נכנס לבית עבודה זרה, ואין נכנס לבתיהם של אלו. שהללו מכירין וכופרין, והללו אין מכירין" יעו"ש. ונראה לגיסי הגר"ח קניבסקי זצ"ל דלא מיירי בבית ע"ז ממש אלא בית שמשמש אותם ומגונה להיכנס בו ורק מפני נחש ועקרב מותר.

להיכנס למקלט ששייך למנזר בשעת סכנה

שאלה :

בימי מלחמת המפרץ כששוגרו טילים לארץ ישראל והפחד להיפגע מהם היה גדול, היה ישוב בצפון הארץ שכת נוצרית גרה בו ולה מקלטים. האם מותר היה להיכנס לאותם המקלטים בשעת סכנה של פיקוח נפש ולהסתתר בהם כשאין מקום אחר להסתתר בו ?

תשובה :

במסכת שבת [קט"ז] נאמר, אדם רודף אחריו להרגו, ונחש רץ להכישו, נכנס לבית עבודה זרה. וביור"ד [סימן קנ"ז ג'] נפסק כך. אולם הט"ז שם כתב להיהיא דעה בסימן קנ"ה ג' הסוברת שאסור להשתמש באשרה, אפילו בעלין סתם כשלא מקפיד להשתמש דוקא בעצי אשירה, אסור גם כן משום לא ידבק.

ויתכן שבמקלט אפשר להקל, מאחר והמקלט אינו עשוי לעבוד בו עבודה זרה כי אם להסתתר, ויתן השי"ת ויקוים בנו 'כי יצפנני בסכה ביום רעה יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני', ועתידים בתי עבודת כוכבים של אדום, ששרי יהודה ילמדו בהם תורה ברבים (מגילה דף ו'), ויעוין רש"י פרשת ויחי [מ"ט ט"ו]: "ויט שכמו לסבול" מלחמות ולכבוש מחוזות שהם יושבים על הספר ויהי האויב כבוש תחתיו למס עובד.